

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО
ТА АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ**

УДК 342.9

**УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОСКАРЖЕННЯ
ПОСТАНОВ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

Жильцов Олександр Леонідович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри загальноправових та соціально-
гуманітарних дисциплін (Херсонський факультет
Одеського державного університету внутрішніх справ,
м. Херсон, Україна)

Статтю присвячено окремим аспектам удосконалення законодавчого регулювання оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення. Досліджено існуючий стан такого оскарження в Кодексі України про адміністративні правопорушення і виявлено ряд прогалин, які суттєво впливають на забезпечення реалізації конституційного права громадян на звернення такого роду. Насамперед, це звуження кола суб'єктів, що мають право оскаржити постанову по справі про адміністративне правопорушення, нечіткого визначення підсудності цих справ, форми і змісту скарги тощо. Запропоновано власне бачення автора щодо розв'язання зазначених проблем.

Ключові слова: звернення громадян; скарга; оскарження постанов; суб'єкти оскарження.

**УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В ОБЖАЛОВАНИИ
ПОСТАНОВЛЕНИЙ ПО ДЕЛАМ ОБ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЯХ**

Жильцов Александр Леонидович,
кандидат юридических наук,
доцент кафедры общеправовых и социально-
гуманитарных дисциплин (Херсонский факультет
Одесского государственного университета внутренних дел,
г. Херсон, Украина)

Статья посвящена отдельным аспектам усовершенствования законодательного регулирования обжалования постановлений по делам об административных правонарушениях. Исследовано существующий порядок такого обжалования в Кодексе Украины об административных правонарушениях и выявлено ряд пробелов, которые существенно влияют на обеспечение реализации конституционного права граждан на обращения такого рода. В первую очередь, это сужение круга субъектов, которые имеют право обжаловать постановление по делам об административных правонарушениях, нечеткости определения подсудности этих дел, формы и содержания жалобы в том числе. Предложено собственное видение автора разрешения указанных проблем.

Ключевые слова: обращения граждан, жалобы; обжалование постановлений; субъекты обжалования

AN IMPROVEMENT OF THE LEGISLATIVE ADJUSTING OF APPEAL OF DECISIONS IS IN MATTERS ABOUT ADMINISTRATIVE CRIMES

Zhylytsov Oleksandr Leonidovich,

candidate of law sciences,

Associate Professor of the Department General legal and
socio-humanitarian disciplines (Kherson Faculty of
Odessa State University of Internal Affairs, Kherson, Ukraine)

The article is sanctified to the separate aspects of improvement of the legislative adjusting of appeal of decisions on businesses about administrative crimes. Investigational existent state of such appeal in Code of Ukraine about administrative crimes and the row of blanks which substantially influence on providing of realization of constitutional right for citizens on an appeal such is educed. First of all, it narrowing of circle of subjects which have a right to appeal a decision in business about an administrative crime, unclear determination of cognizance of these businesses, manner and matter of complaint and others like that. Own vision of author is offered in relation to the ways of decision of the noted problems.

So decision in business about administrative misconduct it can be appealed by the representative of person, in relation to what of her it is taken away or victim.

The appeal of decision of administrative organ in business about an administrative crime must take place in an administrative court by presentation of administrative lawsuit with the observance of requirements, set by Code of the administrative rule-making of Ukraine, and examined on the rules of this realization taking into account an order, terms of presentation, consideration and decision-making on results consideration of point of claim and others like that.

Complaint about a decision in business about an administrative crime it can be given during 10 days from the day of handing or receipt under the receipt of copy of decision a person which she is taken away in relation to, to the victims or them by legal representatives.

At the appeal of decision a declarant must adhere to the formal requirements in relation to a manner and matter of complaint, certain a current legislation.

Citizens have a right to apply with a complaint the Ukrainian or other language, acceptable to parties. Taking into account, that in a current legislation absent clarifications in relation to the level of acceptability of that or other language, a citizen has a right to apply with a complaint, made any language, and a public organ must accept such complaint.

A complaint about a decision in business about an administrative crime can be the verbal (expounded by a citizen and written in public servant on the personal reception) or writing, sent mail or passed by a citizen to the corresponding organ, establishments personally or through the person authorized by him, if these plenary powers are executed in accordance with a current legislation. Complaint it can be given by both an individual (individual) and group of persons (collective).

Writing complaint without pointing of residence, not signed by an author (by authors), and also such from which it is impossible to set authorship is acknowledged by anonymous and not subject consideration.

Key words: appeal of citizens; complaint; appeal of decisions; subjects of appeal.

Для подальшого розвитку демократії, зміцнення державної дисципліни, вдосконалення роботи державних органів управління, успішної боротьби проти порушень законності велике значення має гарантоване Конституцією України право громадян оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів, забезпечення реалізації

прав особи та громадянина є пріоритетним напрямом діяльності органів виконавчої влади в Україні.

Правовою основою такого захисту є, насамперед, ст.3 Конституції України [1], яка визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав людини є головним обов'язком держави. Статтею 55 Конституції України кожному гарантовано право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб. Тобто, громадянин має право звернутися зі скаргою як до вищого за підлеглистю органу чи посадової особи, так і до суду згідно з чинним законодавством.

Одним із дієвих засобів адміністративно-правового захисту прав громадян виступає їх право на оскарження в адміністративному порядку незаконних дій (бездіяльності) органів та посадових осіб у сфері публічної влади, зокрема і постанов у справах про адміністративні правопорушення.

Скарга на протизаконні дії або рішення відповідних органів та їх посадових осіб подається у порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі, що не позбавляє громадянина права на звернення в суд відповідно до закону, а в разі відсутності такого (вищого) органу або незгоди громадянина з прийнятим по скарзі рішенням – безпосередньо в суд.

Отже, захищаючи свої законні права і свободи, громадяни звертають увагу компетентних органів на порушення законодавства і таким чином захищають існуючі в державі та суспільстві правовідносини [2, с.266–267].

Окремі питання щодо адміністративного оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення розглядали у своїх працях такі вітчизняні і зарубіжні науковці як Б. В. Авер'янов, С. С. Алексєєв, О. М. Бандурка, Д. Н. Бахрах, Ю. П. Битяк, П. Т. Василенков, С. В. Ващенко, І. П. Голосніченко, С. Т. Гончарук, Є. В. Додін, А. П. Ключніченко, Л. В. Коваль, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, М. М. Тищенко та інші.

Разом з тим, у зв'язку з важливістю даного виду звернень громадян для захисту їх прав, свобод та законних інтересів дані питання залишаються актуальними, що обумовило необхідність ще раз звернутись до сучасного стану законодавчого регулювання адміністративного оскарження та визначити можливі напрями реформування національного законодавства, яке регулює реалізацію зазначеного права.

Мета статті – запропонувати шляхи удосконалення законодавчого регулювання оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення.

Однією із стадій, яка виникає не в кожному провадженні у справах про адміністративні правопорушення, є стадія оскарження (або опротестування) постанови у справі про адміністративне правопорушення. Наявність цієї стадії виступає однією з найважливіших гарантій захисту прав правопорушника. Постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржено особою, щодо якої її винесено, а також потерпілим.

Порядок оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення врегульований главою 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення (надалі КУпАП) [3], яка має назву «Оскарження і опротестування постанови по справі про адміністративне правопорушення».

Разом з тим, окремі норми даної глави не в повній мірі регулюють процедуру такого оскарження і тому підлягають удосконаленню. На наш погляд, це обумовлено наступним.

По-перше, КУпАП на сьогоднішній день єдиний кодифікований нормативний акт, який містить норми щодо провадження в справах про адміністративні правопорушення.

По-друге, він має в повній мірі регулювати весь комплекс питань, пов'язаних з реалізацією громадянином права на оскарження постанов по справам про адміністративні правопорушення.

По-третє, громадянину, який має намір оскаржити постанову по справі про адміністративне правопорушення, зручніше користуватись одним кодексом, ніж низкою нормативних актів, які регламентують дане питання.

Перше питання, що потребує перегляду – це коло суб'єктів, що мають право оскаржити постанову по справі про адміністративне правопорушення. Так, ч. 1. ст. 287 КУпАП визначає, що постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржене особою, щодо якої її винесено, а також потерпілим. Разом з тим ні в цій статті, ні в інших статтях КУпАП не визначено, чи можуть ці особи подати скаргу через свого представника, скажімо адвоката або іншого фахівця в галузі права, якому чинним законодавством України надано право захищати права, свободи та законні інтереси громадян. Існуюча норма значно звужує право громадянина на захист своїх законних прав та інтересів.

На наш погляд, постанову у справі про адміністративний проступок може бути оскаржено і представником особи, щодо якої її винесено або потерпілого. У зв'язку з цим доцільно було б доповнити ч. 1. ст. 287 КУпАП після слів «а також потерпілим» словами «або його представником, повноваження якого оформлені у встановленому законом порядку».

Крім того, непоодинокі випадки, коли постанова по справі про адміністративне правопорушення винесена щодо неповнолітньої чи недієздатної (обмежено дієздатної) особи. Разом з тим, ч. 1. ст. 287 КУпАП не містить положень з цього питання. Вважаємо, що скарга в інтересах неповнолітніх і недієздатних осіб може подаватись і їх законними представниками, скажімо батьками, усиновителями, опікунами, піклувальниками.

Крім того, ми погоджуємося з думками провідних українських вчених, що положення ч. 2 ст. 287 КУпАП є застарілими [4, с. 123] і не відповідають вимогам ст. 55 Конституції України, згідно з якою «кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб».

Таким чином, в КУпАП слід передбачити, що поряд із рішеннями органів виконавчої влади про притягнення до адміністративної відповідальності, які приймаються у формі постанов, можуть бути також оскаржені і постанови районного (міського) суду про накладення адміністративного стягнення.

Судова форма оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення характеризується тим, що з внесенням Законом України від 24.09.2008 р. змін та доповнень до КУпАП [5], оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення відбувається виключно в порядку позовного або апеляційного провадження. Проте норма, яка закріплює, що постанова в справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржена до районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду, в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України (надалі КАСУ) [6], з особливостями, встановленими Кодексом України про адміністративні правопорушення (ст. 288 КУпАП), потребує принаймні, кількох уточнень.

По-перше, якщо у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства, то чому законодавець встановлює звернення до судів загальної юрисдикції (п. 1–3 ч. 1 ст. 288 КУпАП), але не конкретизує, що звернення має бути направлено до адміністративних судів, як це визначено предметною підсудністю адміністративних справ (п. 2 ч. 1 ст. 18 КАСУ). По-друге, які саме особливості, встановлені КУпАП, мають бути враховані при зверненні до суду щодо оскарження постанови у справі про

адміністративне правопорушення: подання скарги за формою і змістом, визначеними п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України "Про практику розгляду судами скарг на постанови у справах про адміністративні правопорушення" від 24.06.1988 р. № 6, [7] чи у формі позовної заяви, відповідно до ст. 106 КАСУ; дотримання строків подання та розгляду скарги; порядок подання скарги чи що інше?

Нечітка визначеність щодо суду, який має розглядати скаргу на постанову адміністративного органу (посадової особи) у справі про адміністративне правопорушення, форми і змісту скарги може призвести, в умовах великої завантаженості судів, до зволікання, затягування процесу розгляду скарги або необґрунтованої відмови в оскарженні постанови у справі про адміністративне правопорушення. На нашу думку, оскарження постанови адміністративного органу у справі про адміністративне правопорушення має відбуватися в районному, районному у місті, міському чи міськрайонному (адміністративному) суді шляхом подання адміністративного позову з дотриманням вимог, встановлених ст. 106 КАСУ, і розглядатися за правилами провадження, встановленими Кодексом адміністративного судочинства України з урахуванням порядку, строків подання, розгляду та прийняття рішення за результатами розгляду позовної заяви, визначеними статтями 277–293 КУпАП.

Сам порядок оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення регламентований ст. 288 КУпАП, яка надає вичерпний перелік органів (посадових осіб) куди може бути подана скарга в залежності від їх компетенції. Відповідно до даної норми скарга подається в орган (посадовій особі), який виніс постанову по справі про адміністративне правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України. Скарга, що надійшла, протягом трьох діб надсилається разом із справою органу (посадовій особі), правомочному її розглянути.

Що ж власне зумовлює подання скарги до того органу, який виніс постанову, адже Закон України "Про звернення громадян" [8], наприклад, забороняє подання скарги в той орган або тій посадовій особі, яка винесла початкове рішення. Це пояснюється тим, що вирішення справи про адміністративні правопорушення, потребує нового аналізу доказів і носіїв інформації про обставини справи, яка досліджується в органі, до котрого вона оскаржується, в тому числі й показання свідків, і висновки експерта тощо.

Порядок оскарження постанови та подання скарги на постанову у справі про адміністративне правопорушення врегульовано статтями 288, 294 КУпАП, відповідно до яких законодавець дає можливість заявнику звернутися з оскарженням постанови у справі про адміністративне правопорушення до вищестоящего органу (вищестоящої посадової особи), якщо це простіше й доступніше для заявника, або використати своє конституційне право (ст. 55 Конституції України) звернутися безпосередньо до суду.

На практиці можливий інший варіант оскарження, хоча закон цього не вимагає, а саме: заявник оскаржує постанову у справі про адміністративне правопорушення до вищестоящего органу (вищестоящої посадової особи) і в разі відмови у позитивному її вирішенні звертається до суду.

В цьому контексті суттєвим також є питання про визначення органу (посадової особи) до якого особа звертається зі скаргою на постанову по справі про адміністративне правопорушення. На практиці непоодинокі випадки, коли адміністративне стягнення накладається на правопорушника, який проживає в іншому районі, області або коли за вчинення адміністративного проступку накладається основне та додаткове адміністративне стягнення.

У таких випадках, на наш погляд, слід дотримуватись наступних правил:

– справа про адміністративне правопорушення, як правило, розглядаються за місцем його вчинення (ч. 1 ст. 276 КУпАП);

– окремі категорії справ можуть розглядатися як за місцем вчинення адміністративного правопорушення та і за місцем проживання правопорушника (ч. 2–4 ст. 276 КУпАП);

– постанова по справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржена не тільки особою щодо якої її винесено, а і потерпілим (ч. 1 ст. 287 КУпАП, який може проживати в іншому районі, місті, області;

– при накладенні основного та додаткового адміністративного стягнення скарги на постанови компетентних державних органів (посадових осіб) можуть подаватись до різних адресатів.

За загальним правилом, скарга (позовна заява) подається протягом десяти днів із дня винесення постанови до органу (посадової особи), який виніс постанову в справі про адміністративне правопорушення.

Разом із тим, ч. 2 ст. 294 КУпАП встановлює, що апеляційна скарга чи протест прокурора на постанову суду в справі про адміністративне правопорушення, подані після закінчення цього строку, повертаються апеляційним судом особі, яка її подала, якщо вона не заявляє клопотання про поновлення цього строку, а також якщо у поновленні строку відмовлено. За аналогією права (ч. 7 ст. 9 КАСУ) ця норма може бути застосована і при розгляді скарги на постанову органу (посадової особи) у справі про адміністративне правопорушення, що розглядається в адміністративному (інстанційному) порядку.

Суттєвим є питання щодо визнання тієї або іншої причини поважною чи не поважною. Закон «Про звернення громадян» не містить вказівок з цього приводу. Таким чином, рішення щодо оцінки причини пропуску терміну приймає відповідна особа, керуючись своєю правосвідомістю.

Разом з тим, по перше, чинне законодавство не містить переліку поважних причин за наявності яких може бути поновлено строк подачі скарги і, по друге, поновлення даного строку є правом, а не обов'язком органу (посадової особи). Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 285 КУпАП постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається або надсилається особі, щодо якої її винесено.

Але на практиці мають місце випадки, коли справи про адміністративні правопорушення розглядаються за відсутності особи, яка притягується до адміністративної відповідальності чи потерпілого, а копії постанов, надіслані поштою не доходять до адресата. В такому випадку особа позбавляється можливості у встановлений 10-денний строк подати скаргу компетентному органу (посадовій особі).

В цьому контексті заслуговує на увагу досвід зарубіжних країн щодо визначення строку подачі скарги. Так, наприклад, відповідно до п. 1 ст. 30.3. КпАП РФ [9] скарга на постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути подана протягом десяти діб з дня вручення або отримання копії постанови.

На підставі вищезазначеного, пропонуємо внести зміни до ч. 1. ст. 289 КУпАП і викласти абзац перший в наступній редакції «Скаргу на постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути подано протягом 10 днів з дня вручення або отримання під розписку копії постанови особою, щодо якої вона винесена, потерпілим або їх законними представниками».

Наступним важливим питанням, яке потребує свого вирішення є те, що КУпАП не встановлює обов'язкових вимог щодо форми та змісту скарги. З одного боку, це забезпечує доступність цієї форми оскарження постанов по справам про адміністративні правопорушення для громадян, які не є фахівцями в галузі права, а також свободу оскарження.

З іншого боку мають бути дотриманні формальні вимоги щодо форми та змісту скарги визначені законом України «Про звернення громадян», відповідно до якого у

скарзі має бути зазначено, найменування органу, до якого подається скарга, прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладено суть скарги та відповідні прохання чи вимоги. Крім цього, деякі реквізити згідно з п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України "Про практику розгляду судами скарг на постанови у справах про адміністративні правопорушення" від 24.06.1988 р. № 6 обов'язково мають бути зазначені у скарзі.

Скарга повинна містити такі дані:

- найменування органу (посади особи), до якого подається скарга;
- відомості про заявника (особи, до якої застосовано стягнення, потерпілого, їх законних представників);
- найменування органу (посадової особи), дії якого оскаржуються;
- дата винесення постанови;
- викладення обставин, якими заявник обґрунтовує свої заперечення та докази, що стверджують їх;
- перелік документів та інших матеріалів, що додаються на обґрунтування скарги.

Якщо скарга не відповідає необхідним для її вирішення вимогам, застосовуються загальні правила процесуального провадження, встановлені ст. 108 КАСУ, згідно з якими скарга може бути залишена без руху або повернена скаржникові.

Скарга може бути усною (викладеною громадянином і записаною посадовою особою на особистому прийомі) чи письмовою, надісланою поштою або переданою громадянином до відповідного органу, установи особисто чи через уповноважену ним особу, якщо ці повноваження оформлені відповідно до чинного законодавства. Також скаргу може бути подано як окремою особою (індивідуальна), так і групою осіб (колективна).

На особливу увагу заслуговує питання застосування мови скарги. Законом визначено, що громадяни мають право звертатися до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян, посадових осіб українською чи іншою мовою, прийнятною для сторін. При цьому відсутні уточнення щодо рівня прийнятності тієї чи іншої мови. Можлива ситуація, за якої відсутня єдина прийнятна для обох сторін мова і тому логічним є висновки про те, що громадянин має право звертатися зі скаргою, складеною будь-якою мовою, і державний орган повинен таку скаргу прийняти.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про звернення громадян» письмова скарга без зазначення місця проживання, не підписана автором (авторами), а також така, з якої неможливо встановити авторство, визнається анонімною і розгляду не підлягає.

Кодекс України про адміністративні правопорушення не передбачає вимоги до скарги, а це, в свою чергу, ускладнює процедуру її перегляду. Тому існує необхідність у Кодексі України про адміністративні правопорушення викласти вимоги до скарги на постанову по справі про адміністративне правопорушення, що виніс орган або посадова особа.

Враховуючи вищезазначене, пропонується внести до КУпАП нову статтю з наступною назвою та змістом.

«Стаття 289. Форма та зміст скарги на постанову по справі про адміністративне правопорушення».

«Скарга на постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути усною (викладеною громадянином і записаною посадовою особою на особистому прийомі) чи письмовою, надісланою поштою або переданою громадянином до відповідного органу, установи особисто чи через уповноважену ним особу, якщо ці повноваження оформлені відповідно до чинного законодавства. Скаргу може бути подано як окремою особою (індивідуальна), так і групою осіб (колективна).

Письмова скарга повинна містити такі дані:

- найменування органу (посади особи), до якого подається скарга;
- відомості про заявника (особи, до якої застосовано стягнення, потерпілого, їх законних представників);
- найменування органу (посадової особи), дії якого оскаржуються;
- дата винесення постанови;
- викладення обставин, якими заявник обґрунтовує свої заперечення та докази, що підтверджують їх;
- перелік документів та інших матеріалів, що додаються на обґрунтування скарги;
- копія документу, що засвідчує повноваження законного представника, копія доручення або виданий відповідним адвокатським об'єднанням ордер, яким посвідчуються повноваження захисника, представника, у випадку, якщо скарга підписана зазначеними особами;
- підпис особи, яка звернулася зі скаргою із зазначенням дати.

Письмова скарга без зазначення місця проживання, не підписана автором (авторами), а також така, з якої неможливо встановити авторство, визнається анонімною і розгляду не підлягає.

Висновки. Важливою гарантією законності і обґрунтованості застосування адміністративних стягнень є наявність у чинному КУпАП норм, які регламентують підстави та порядок перегляду постанов у справах про адміністративні, зокрема і можливість оскарження зазначених постанов.

В результаті проведеного дослідження стану законодавчого регулювання оскарження постанов у справах про адміністративні, закріпленого Кодексом України про адміністративні правопорушення, виявлено ряд прогалин, які суттєво впливають на забезпечення реалізації конституційного права громадян на захист своїх прав, свобод та законних інтересів від свавілля чиновників. Насамперед, це звуження кола суб'єктів, що мають право оскаржити постанову по справі про адміністративне правопорушення, нечітке визначення підсудності цих справ, форми і змісту скарги тощо.

Запропоновано розв'язання зазначених проблем шляхом внесення змін та доповнень до КУпАП в частині розширення кола суб'єктів, що мають право оскаржити постанову по справі про адміністративне правопорушення, уточнення моменту, з якого особа може реалізувати таке право, встановлення обов'язкових вимог щодо форми та змісту скарги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
4. Адміністративна відповідальність (загальні положення та правопорушення у сфері обігу наркотиків): навчальний посібник / За заг. ред. доктора юридичних наук, професора І. П. Голосніченка. – К. : КІВС, 2002. – 141 с.
5. Закон України «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 10–11. – Ст. 137.
6. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35 (№ 35–36, 37). – Ст. 446.

7. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 червня 1988 року № 6 «Про практику розгляду судами скарг на постанови у справах про адміністративні правопорушення» // Юридичний вісник України, 2002. – № 25.

8. Закон України «Про звернення громадян» // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.

9. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях // Собрание законодательства РФ. – 2002 – № 1. – Ст. 1.